

“MÉS ENLLÀ DELS PREJUDICIS,
IMPORTA TROBAR-SE AMB L'ALTRE,
DE MANERA OBERTA, SINCERA
I QUE PUGUI ARRIBAR FINS
AL MÉS ÍNTIM DE CADASCÚ
AMB EL DESIG D'ARRIBAR
AL MILLOR POSSIBLE”

TEOLOGIA DE LA RELACIÓ

CONVERSES AMB
JOSÉ MANUEL ANDUEZA

institut relacional

ir

INSTITUT RELACIONAL /PENSAMENT

Relatoria de la sessió 'Converses, Relacions i Copes'

Teologia de la relació, seu de l'Editorial Cruïlla

Barcelona el 13 de juny de 2018

DIRECCIÓ EDITORIAL /joan quintana forns

PONÈNCIA /josé manuel andueza

RELATOR /mario sorribas fierro

DISSENY /quim deu

EDITA /institut relacional—2019

Millorant la qualitat relacional des de C/BASEA, 8 08003 BARCELONA

ens pots trobar a Barcelona, Madrid i Santiago de Xile

i al WWW.INSTITUTORELACIONAL.ORG

[LINKEDIN](#) / [TWITTER](#) / [FACEBOOK](#)

TEOLOGIA DE LA RELACIÓ

CONVERSES AMB
JOSÉ MANUEL ANDUEZA

L'Institut Relacional és un espai que genera coneixement i acció sobre la base d'una evidència: els humans som éssers relacionals que volem ser reconeguts.

En 20 anys d'existència hem constatat que aquesta cerca es manifesta en els diversos àmbits de la nostra convivència, com la família, l'escola, el treball i la comunitat on habitem.

A través d'un equip format per professionals dels àmbits de l'empresa, educació, salut i governança pública, acompanyem a persones i organitzacions en els seus processos d'evolució cap a una major eficiència, equilibri i qualitat en les relacions.

Gràcies al nostre Model de Transformació Relacional (MTR) podem ampliar la mirada, veure el que no veiem, reconèixer als altres, conversar i construir futurs compartits. Així, treballem dia a dia en el nostre propòsit: fer visible l'invisible.

En Joan Quintana, director de l'Institut Relacional a Barcelona, dona la benvinguda als presents i explica el relat de com va conèixer el ponent d'avui i el seu treball: "El llibre (de José Manuel) va caure un bon dia a les nostres mans i, com que tot allò que parla de relacions ens crida l'atenció, vam començar a llegir-lo i hi vam trobar moltes ressonàncies entre el que fem nosaltres i el que ell diu. Així doncs, amb independència de si som o no som creients, el que és cert és que ens trobem tots en un entorn de tradició cristiana i la forma en què ens relacionem tots nosaltres es troba emmarcada en aquesta tradició. Ens va semblar molt interessant que vingués l'autor per a poder-hi tenir una conversa oberta avui".

I així és que, seguidament, José Manuel Andueza, inicia la seva conversa.

fonamentals: els altres, la natura i el transcendent. La teologia ha de parlar, per tant, de la relació de la persona amb aquest darrer, que alguns anomenen “Misteri” i altres anomenen “Déu”. Però mai es pot oblidar l’altre. Si es parla de Déu sense parlar de la natura o dels altres, “anem malament”, explica.

El convidat il·lustra aquesta idea amb tres frases-força:

—“Todos los libros del mundo no valen lo que un café con un amigo”. És una frase de la pel·lícula “Cien Clavos” (Ermanno Olmi, 2007), que tracta la història d’una persona que ho deixa tot a canvi de la seva creença.

—“La fe es hablar con las personas”. És una frase del pare Enric Canet, escolapi del barri de la Mina i treballador del Raval, “que resulta sorprenent”, perquè habitualment se sol assimilar el concepte de la fe amb el concepte de Déu, i no pas amb la relació amb les persones. El model de diàleg amb les persones és el que Jesús de Natzaret seguia, explica José Manuel.

—“La narrativa és important, però de vegades l’hem oblidat, i el que fem són discursos”. La frase és del propi José Manuel, qui considera que la narrativa permet trobar relacions, entendre l’altre i apropar-se a la gent. L’Evangeli, diu, està ple d’espais de narrativa, d’històries, que narren fets i trobades. Però pocs discursos, i només situats a la part final.

En el seu llibre “Desterrad a Elihú” (2018; Ediciones Oblituas), José Manuel explica un conte per parlar de la vinculació entre Déu i els pobres. En ell hi fa servir elements de la narrativa de l’Evangeli.

També és important considerar que la fe pretén buscar la Veritat i que, paradoxalment, moltes de les historietes no són

prou versemblants. Així li ho recorden a José Manuel els seus alumnes de la ESO tots els dies, i ell ha d’explicar-los la diferència entre la “veritat” i la “Veritat”. Per fer-ho, els fa una referència a la pel·lícula “Big Fish” (Tim Burton, 2003), que parla d’un home que sempre ha explicat històries fantàstiques. El seu fill, que no creu en cap d’elles, s’adonarà un dia que aquell univers fantàstic és real.

“Quan les persones llegim l’Evangeli, hi veiem un llibre llunyà, escrit en un llenguatge antic, i ens quedem sovint en la petitesa d’una història, i no en la grandesa del seu significat”, diu el convidat.

Igualment és important, des del seu punt de vista, veure el paper en la història humana i en la de milions de persones al llarg dels temps, de Jesús de Natzaret. Una persona que, segons els textos, es relacionava amb Déu però que també ho feia amb les persones i que no podia trobar sentit sense fer alguna de les dues coses. Jesús parlava amb la gent amb el llenguatge de la gent, “cosa que ni els teòlegs no som capaços de fer”, explica.

“Si Jesús de Natzaret era un home de relació, només es pot parlar de Déu des de la relació”. I aquesta és la tesi principal del llibre de José Manuel.

“QUAN LES PERSONES LLEGIM L’EVANGELI,
HI VEIEM UN LLIBRE LLUNYÀ, ESCRIT EN UN LLENGUATGE ANTIC,
I ENS QUEDEM SOVINT EN LA PETITESA D’UNA HISTÒRIA,
I NO EN LA GRANDESA DEL SEU SIGNIFICAT”,

DÉU COM A PROBLEMA, NO COM A MISTERI

El convidat presenta quatre claus per a recuperar la fe com a element constructor de la relació:

El **primer** és retrobar-se amb el Misteri (és a dir, amb el transcendent). Això significa generar la possibilitat de tenir relació amb una dimensió diferent a la quotidiana. Cadascú defineix el transcendent d'una manera distinta, i alguns la troben en el Déu cristià i altres en altres deïtats o creences. En tot cas, la necessitat de l'ésser humà, segons José Manuel, és la de recuperar-hi la relació. "I és que hem convertit a Déu en un problema, més que en un Misteri, i ens hi volem relacionar com a tal, la qual cosa és impossible".

El convidat explica que si una persona resol un problema de matemàtiques el que obté és una solució (per exemple: "Si en Pep menja dues taronges i la Maria en menja dues més, quantes taronges han menjat? Resposta: 4"). Però entendre Déu com un problema resoluble porta a engany, "perquè Déu no és un problema, sinó un Misteri i, per tant, és irresoluble", diu.

Les persones podem intuir coses, experimentar i voler investigar. Però mai podem abastar tot el concepte de Déu. D'això se n'ocupa d'explicar-ho Sant Agustí d'Hipona, qui narrava que un dia es va trobar un nen jugant a la platja, fent-hi un forat a la sorra, i intentant posar-hi tota l'aigua del mar. Quan el sant li diu que és impossible, el nen li respon que també és impossible intentar comprendre Déu des de la perspectiva humana.

Cal recuperar el Misteri. I això vol dir admetre que no ho sabem tot i que no podem entendre-ho tot.

El **segon** és recuperar la praxi social de la fe. El cristianisme es defineix per fer el bé. Les persones que no el fan, o que el deixen de fer, encara que se'n siguin, no poden dir-se cristianes a si mateixes. Hi ha una praxi social elemental que fa que tots els creients hagin d'actuar d'una determinada manera. Jesús diu que està en les presons, amb el que té fam, amb el que té set. És a dir, que hi ha una dimensió d'actuació que va en consonància amb la creença.

El **tercer** és conuiu amb la pluralitat. Relacionar-se vol dir fer-ho amb tots i amb tothom. Si es vol practicar una teologia de la relació, cal que sigui amb tots i que no exclogui ningú. Al món hi ha de conuiu tothom, i això passa per un retrobament de tothom, cadascú des de les seves creences, mantenint la seva identitat i no necessàriament passant a fer un "poti-poti".

El **quart** és desenvolupar mètodes i sistemes. El convidat diu que portem molts anys anquilosats en certes maneres de fer i que això ens impedeix avançar perquè, entre d'altres, ens creiem superiors, o posseïdors de la única veritat.

PRINCIPIS DE LA TEOLOGIA DE LA RELACIÓ

Igualment, planteja una sèrie de principis definidors de la teologia de la relació: el perdó, la reconciliació, la trobada, el respecte, l'amor, l'esperança, l'altre món possible i necessari i la cura. Aquests conceptes es presenten gràficament en una diapositiva que representa una d'escala. Concretament:

El perdó: significa la superació de l'ego. En l'Alcorà, l'enemic és l'ego, i això li agrada molt al convidat. Perquè l'ego és el que impedeix trobar l'altre. Només quan un entén que no fa les coses de manera perfecta, pot perdonar. La història de David i de Nathan a la Bíblia n'és una demostració (2n llibre de Samuel, 12: 1-4), quan el profeta li reprèn a David el seu comportament amb l'esposa de Uries. Tot i que "hi ha coses que no sempre es poden perdonar", perquè és molt difícil. La teologia de la relació és l'estil de vida del perdó, sabent que hi ha coses difícils de perdonar.

La reconciliació, amb un mateix i amb el proïsme: l'autor explica que va estar treballant al Brasil, en una zona de favelas, i que va visitar un abocador d'escombraries que estava ple de nens petits alimentant-se de les restes del que la societat rica llençava. Va veure un nen lluitant per un bocí de pizza amb un voltor i la imatge va colpir molt el convidat. Es va sentir culpable per marxar d'aquell lloc sentint-se impotent per no poder-hi fer res. Però va haver de reconciliar-se amb si mateix. La reconciliació pot generar decisions personals importants.

La trobada amb l'altre, l'entorn i la transcendència. L'exemple aquí és el de l'episodi de Jesús i la samaritana, quan Jesús es troba en un pou i es posa a parlar amb la samaritana, cosa que era impensable en aquell temps en què jueus i samaritans representaven castes diferents. "Més enllà dels

prejudicis, importa trobar-se amb l'altre, de manera oberta, sincera i que pugui arribar fins al més íntim de cadascú amb el desig d'arribar al millor possible", diu José Manuel.

El respecte i la dignitat. Cal recuperar-los. Si diem "Pare nostre" és perquè tots som germans i tots tenim dignitat, amb independència dels papers i del lloc de naixement. Es pot entendre la vida com a un do regalat, que no es pot fer malbé, perquè algú ens l'ha regalat. Igualment hem de fer el possible per fer que tots puguin gaudir de la millor vida possible. El convidat recomana llegir a Lorenzo Milani, un gran educador del segle XX, que ho és de referència del Papa Francesc, i que equival al Paolo Freire europeu. Milani era religiós i va portar la contrària a les normes establertes, posant-se a favor de la gent i no necessàriament a favor del poder. Per això va esdevenir educador, més que sacerdot, i va ser un dels primers objectors de consciència en contra del servei militar als anys 50. Per a ell, "l'obediència no és una virtut".

L'amor, que té a veure amb la misericòrdia o, com diu la Bíblia, "les entranyes maternals de Déu". Cal parlar d'una teologia des de l'amor. Allà on hi ha amor hi ha Déu.

L'esperança: el Nadal és una metàfora de l'esperança, de la "bona nova"; en un món ple de dolor i de "merda", Déu escull presentar-se i fer-se present entre pobres i pastors, que eren els més descastats d'aquell temps.

Un altre món just i necessari: la teologia de la relació ha de parlar de la justícia, la solidaritat, la responsabilitat i la inclusió i la resiliència. "Hem de contribuir a un món més just, que permeti que tots puguin viure en dignitat". En les seves paràboles, Jesús explica que la justícia de Déu és una justícia diferent de la dels homes.

El respecte i la cura, com a indicis de la família. En els evangelis, Jesús diu que la família és tot aquell que fa la seva voluntat. Això suposa que tots ens hem de preocupar de tots, si volem practicar la teologia de la relació. També en els moments de dificultat vital. No podem parlar de Déu si deixem les persones de banda.

“MÉS ENLLÀ DELS PREJUDICIS, IMPORTA TROBAR-SE
AMB L'ALTRE, DE MANERA OBERTA, SINCERA I
QUE PUGUI ARRIBAR FINS AL MÉS ÍNTIM DE CADASCÚ
AMB EL DESIG D'ARRIBAR AL MILLOR POSSIBLE”

EL DEBAT SOBRE LA TEOLOGIA DE LA RELIGIÓ

Com a conclusió a les explicacions prèvies, José Manuel reprodueix les paraules del teòleg murcià Pérez-Andreu, qui explica que “los cristianos proponemos una tríada edificante: el hombre como ser amado y amante, la historia como realización progresiva del proyecto amoroso divino, la misericordia como razón del corazón”.

I, seguidament, proposa als assistents una sèrie de preguntes per al debat, que són aquestes:

- Què ha cridat més l'atenció del que s'ha dit fins ara?
- Afegirieu algun principi als que s'han explicat?
- Quins elements influeixen en la relació habitual amb les persones i amb el transcendent, en cas de ser-hi?

Abans d'iniciar-se el debat entre els participants, en Joan Quintana suggereix també poder reflexionar sobre quina és la translació del que s'ha explicat amb els models i dinàmiques de treball propis del Model de Transformació Relacional, atès que hi ha molts paral·lelismes: el “Misteri” podria equivaldre al “sentit”, per exemple.

Els participants s'agrupen i dediquen uns minuts a debatre.

“CAL DEIXAR UNA PORTA OBERTA EN LA VIDA
A FI QUE EL MISTERI PUGUI ENTRAR EN LES PERSONES”.

EL DIÀLEG ENTRE ELS ASSISTENTS I EL CONVIDAT

A continuació es posa en comú el treball col·lectiu en la resposta als reptes plantejats.

Un dels grups explica que s'ha interessat per debatre sobre el perdó, les emocions que hi ha darrere del perdó i l'entorn en què aquest es pot donar. No s'ha tret una conclusió clara del que és el contrari al perdó, si l'odi o si la no acceptació.

Un altre dels grups ha parlat sobre la recuperació del Misteri, i sobre si realment es podia equiparar el Misteri amb el sentit. “Per a mi”, diu el portaveu, “el sentit és un relat que et fas sobre el que vols aconseguir i que et connecta amb un compromís cap a l'acció. Hi ha una força que t'hi impulsa. En canvi, el Misteri em fa sentir humil davant la vida. Recuperar el Misteri significa entendre que la vida és gran i nosaltres som petits”.

Un altre portaveu explica que en el seu grup hi han parlat de la narrativa i, dins d'això, de la diferència entre el que s'explica per part de l'Església i els fets que puguin haver succeït en realitat. El dubte és si deixar que les narratives i paràboles siguin enteses al peu de la lletra o bé explicades com a indicis de la profunditat més teològica.

Un participant comenta que l'amor és tan potent que podria estar al capdamunt de l'escala que José Manuel ha mostrat i, d'altra banda, planteja si podria existir un esglaió intermedi de “compromís”, ja que tot allò que parla de respecte, cura, o de l'altre món just i necessari són impossibles sense el compromís de les persones.

També s'assenyala la importància de la coherència entre la narrativa i l'acció, i que és aquí on el compromís es podria

aplicar d'una manera més clara. El paper de la narrativa es torna a plantejar aquí com a element destacat.

El convidat respon, en relació a la idea de "l'altre món possible", que Bonaventura Da Sousa planteja que hi ha tres elements que governen el món: el colonialisme, el capitalisme i el patriarcat. "Si no els trenquem, serà impossible sortir-se'n", diu.

El ponent també ofereix alguns comentaris addicionals.

D'una banda, sobre el Misteri, explica que és important no donar per fet allò que creiem que sabem. Cal deixar una porta oberta en la vida a fi que el Misteri pugui entrar en les persones. La Bíblia és un llibre que parla de la grandesa d'aquest Misteri que cal anar construint, però només si el permetem.

Sobre la narrativa, explica que hi ha el perill de confondre la Bíblia amb un llibre de textos literals, quan és un llibre escrit fa milers d'anys amb un llenguatge distint al present, simbòlic, que ha patit uns processos de lectura singulars -hermenèutics- que ens han marcat la civilització. Cal entendre el context de les coses escrites. Com diu el teòleg Xavier Alegre, "un text sense context és un pretext".

Finalment també vol comentar que, històricament, l'Església ha intentat fer una separació entre la narrativa i el que era fonamental, donant peu a crear una sèrie de dogmes que es mantenen avui en dia, però que van ser originats a l'Edat Mitjana. I, per aquest motiu, actualment ens resulten una mica xocants.

En José Manuel també explica que, durant els minuts de debat, ha participat en el treball d'un dels grups que discutia sobre el paper de les dones en les narratives de la Bíblia.

Explica que, certament, els personatges femenins que apareixen en les escriptures sagrades de la cristiandat són, sovint, prostitutes o dones adúlteres, però que això no s'hauria de llegir tant en un context d'equiparació de la dona amb el pecat, sinó amb el de l'ensenyament de regeneració que aquests personatges femenins poden oferir al lector. "En els temps de Jesús els jueus tenien 500 normes. Una d'elles deia que si a l'esposa se li cremaven les lleties, l'espòs podia divorciar-se'n". Per aquest motiu, poder recuperar la lectura dignificant de la dona és important, perquè era una dona que patia un handicap i, en canvi, Jesús hi parlava més que amb altres.

José Manuel també explica que la fe cristiana no es pot entendre sense relació amb els altres. El darrer quadern de Cristianisme i Justícia parla dels profetes i de Buda. Aquest darrer tracta sobre les malalties que afecten les persones, mentre que els profetes parlen de les malalties que generem en els altres. Són diferents maneres de veure la relació. Trobar qui és el veritable "altre" és important. I la teologia de la relació ha de dedicar-se a aquesta finalitat: fer que les persones es trobin i es reconguin, com a pas imprescindible per a trobar (i trobar-se) en el transcendent.

Cal, doncs, comptar amb tothom. També amb els "darrers", és a dir, amb els més necessitats. De vegades, la norma, pels cristians, ha estat més important que la praxi. I això ha generat casos de fe sense compromís, i d'Església (i d'estats) que no s'han recordat dels demés.

El convidat agraeix l'atenció i convida als assistents a seguir-ne parlant en qualsevol altra ocasió.

Aplaudiment final.

INSTITUTO RELACIONAL/PENSAMENT
(c) INSTITUTORELACIONAL—2018

